

UUDISED EL narkoseire keskuselt Lissabonis

AASTAARUANNE 2004: OLULISEMAD TEEMAD

Edusammud: uimastitest põhjustatud surmajuhtumite, uute HIV-nakatumiste arvu ja herooinitarbimise vähenemine, kuid suurenev mure muude uimastite kasutamise kasvu pärast

(25.11.2004 LISSABON **EMBARGO 10.00 Kesk-Euroopa/Brüsseli aja järgi**) "Positiivsena võib näha tulemusi uimastitarbimise teatavate raskete tagajärgede vähenemiseks tehtavates jõupingutustes," ütleb Euroopa narkoseirekeskuse direktor **Georges Estievenart**. "Pärast aastaid kestnud tõusu on nüüd uimastitega seotud surmajuhtumite arv vähenemas, heroini tarbimine on paljudes riikides stabiliseerunud ning mõnedes uutes EL liikmesriikides on HIV levik süstivate narkomaanide hulgas aeglustumas. Samal ajal tõhustatakse meetmeid uimastitega seotud kahjude vähendamiseks ning suuremas osas Euroopast on narkomaanidel parem juurdepääs ravile ja tervishoiuteenustele."

Samas lisas **Estievenart**: „Siiski on olemas risk, et mõned neist positiivsetest suundumustest võivad olla lühiajalised ning tõeliseks mureallikaks on uimastitarbimise kiire levik, eriti just mõnedes EL uutes liikmesriikides. Me ei tohiks ka unustada, et üldiselt püsib uimastitarbimine ajalooliselt väljakujunenud kõrgel tasemel – paljud riigid on teatanud kokaiini tarbimise kasvust ning teatavates Euroopa osades tarbib üha enam inimesi kanepit ja ecstasyt, kuigi siinkohal on üldpilt segasem."

Niipalju kommentaariks täna, kui Lissabonis asuv **EMCDDA** avaldab oma **2004. a. aastaaruande narkoprobleemide olukorrast Euroopa Liidus ja Norras** ⁽¹⁾.

ÜLEVADE UIMASTIPROBLEEMIDE OLUKORRAST EUROOPAS

Kokaiinitarbijate ravivajajate arvu kasv Täna avaldatavas aruandes märgitakse, et kokaiini tarbimisega seotud probleemide tõttu pöördub ravile üha enam eurooplasi. Spetsialiseerunud ravikeskuste aruannete kohaselt on **Hollandis** ja **Hispaanias** praegu kokaiini heroini järel teine kõige levinum uimasti, mida tarbib vastavalt üle kolmandiku (35%) ja üle neljandiku (26%) kõigist ravilepöördujatest. Enamikus riikides tullakse ravile pigem kokaiinipulbri kui suitsetatava cracki tarbimise tagajärjel (kuid on ka erandeid, näiteks **Holland**, kus umbes kaks kolmandikku kokaiini tõttu ravile tulijatest tarbib cracki). Üha enam cracki tarbimisega seotud probleeme täheldatakse paljudes **Saksamaa, Hispaania, Prantsusmaa, Hollandi** ja **Suurbritannia** linnades.

Farmakoloogilist asendusravi probleemsele kokaiinitarbimisele pole veel leiutatud (erinevalt probleemsest opiaaditarbimisest), kuid mõningast kasu näivad tootvat ravimeetodid, mille eesmärgiks on muuta käitumist.

Uuringud **EL** liikmesriikides näitavad, et 1–10% noortest eurooplastest (15–34-aastased) on teatud ajal oma elu jooksul tarbinud kokaiini ning umbes pooled neist on teinud seda hiljuti, märgib **EMCDDA**. Uuringud näitavad ka kokaiini hiljutise tarbimise (viimase 12 kuu jooksul) mõningast tõusu noorte seas **Taanis, Saksamaal, Hispaanias** ja **Suurbritannias**, lisaks piirkondlikku tõusu **Kreekas, Iirimaa, Itaalias** ja **Austrias**. Kokku on hiljutist tarbimist tunnistanud alla 1% kõigist täiskasvanutest (15–64-aastased) **Euroopa Liidus**. Samaselt Ameerika Ühendriikide andmetega on **Hispaanias** ja **Suurbritannias** vastav näitaja üle 2%. Tarbimine võib olla märksa levinum linnapiirkondades ning teatavate elanikkonna rühmade hulgas- mõned tantsuüritustel tehtud küsitlused näitavad, et elu jooksul vähemalt korra narkootikume proovinute osakaal on 40–60%.

Ainult kokaiini arvele pandavad surmajuhtumid on Euroopas veel haruldased, kuid see arv võib kasvada. **Hollandis** oli 1994. aastal kaks üksnes kokaiinist põhjustatud surmajuhtumit, 2001. aastaks oli see arv aga tõusnud 26-ni, ning **Suurbritannias** kasvas surmatunnistustel kokaiini mainimiste arv aastatel 1993–2001 (kuigi neid oli palju vähem kui opiaatidega seotud surmajuhtumeid). Toksikoloogilised andmed näitavad, et mõnes riigis moodustavad uimastitega seotud surmajuhtumitest suure osa opiaatide ja kokaiini segust põhjustatud surmad – **Hispaanias** 46% ja **Portugal**is 22%. Uueks probleemiks on, et kokaiini edasimüüjad, kes segavad ainet võltsimise eesmärgil lisaainetega, võivad tekitada täiendavaid terviseriske. Üheks näiteks on fenatsetiin, üks tavalisemaid lisaaineid kokaiinipulbris, mida on seostatud vähihaiguse ning maksa, neerude ja vereringe häiretega.

Euroopa Liidus konfiskeeritud kokaiinikogused on aastatel 1997–2002 suurenenud peaaegu kõigis riikides. 2002. aastal suurenesid kogused **Saksamaal**, **Prantsusmaal** ja **Itaalias**, kuid vähenesid **Hispaanias**, **Hollandis** ja **Portugal**is, kajastades ilmselt kokaiini Euroopasse sisseveo kohtade muutumist.

Teismeliste seas kanepi sagedasele tarbimisele osutavad tunnused

Kanep on endiselt kõige enam tarbitav illegaalne uimasti **Euroopa Liidus**, mida ligikaudu viiendik (20%) täiskasvanud eurooplastest on vähemalt korra elus proovinud. Kanepi levimuse määrad on üldiselt suurimad noorte hulgas (15–34-aastased), ulatudes vähem kui 15 protsendist **Eestis**, **Portugal**is ja **Rootsis** 35 protsendini või üle selle **Taanis**, **Hispaanias**, **Prantsusmaal** ja **Suurbritannias**. Uuringud näitavad, et umbes 5–20% Euroopa noortest on tarbinud kõnealust narkootikumi viimase 12 kuu jooksul.

Kreekas, **Maltal**, **Soomes**, **Rootsis** ja **Norras** on narkootikume proovinud umbes 10% 15–16-aastastest kooliõpilastest, samas kui **Tšehhi Vabariigis**, **Hispaanias**, **Prantsusmaal** ja **Suurbritannias** on seda teinud üle 30% õpilastest.

Enamik kanepi tarbijatest kasutavad seda vaid juhuslikult ja piiratud aja jooksul. Kuid praegune aruanne näitab, et ligikaudu 15% **Euroopa Liidu** 15–16-aastastest kooliõpilastest, kes on tarbinud kanepit viimase aasta jooksul, on liigitatud kui kanepi sagedased tarbijad, mis definitsiooni järgi tähendab tarbimist 40 või enam korda aastas. Üle kahe korra tõenäolisemalt muutuvad poisid enam sagedaseks tarbijaks kui tütarlapsed. Poiste hulgas ulatub sagedaste tarbijate osakaal 1 protsendist **Lätis**, **Leedus**, **Maltal**, **Soomes** ja **Rootsis** kuni 5–10 protsendini **Belgias**, **Saksamaal**, **Hispaanias**, **Prantsusmaal**, **Iirimaa**l, **Sloveenias** ja **Suurbritannias**. Tüdrukute hulgas on see 0–4,6%. (*Lisainformatsiooni kanepi kohta vt pressiteates "Valikteemad"*).

Üldiselt ei ole kanepitarbimise levimuse suundumused kuigi selged, kuid olemasolevatest andmetest selgub, et **Hollandis**, **Soomes**, **Rootsis** ja **Norras** on noorte kanepitarbijate arv viimase 2–4 aasta jooksul stabiliseerunud, püüdes siiski endiselt väljakujunenult kõrgel tasemel.

Kogu **Euroopa Liidus** on kanep kõige sagedamini konfiskeeritud uimasti, välja arvatud **Lätis**, kus on ülekaalus heroini konfiskeerimised. Enamik kanepi konfiskeerimistest **Euroopa Liidus** leiab aset Suurbritannias, millele järgnevad **Hispaania** ja **Prantsusmaa**. Koguseliselt on **Hispaanias** konfiskeeritud üle poole viimase viie aasta jooksul konfiskeeritud kanepi üldkogusest. Nii konfiskeerimiste arv kui ka maht **Euroopa Liidus** tõusis 2002. aastal pärast 2001. aasta langust.

Ecstasy konkureerib amfetamiinidega, pürgides tarbimise leviku poolest teisele kohale Euroopas

Täna avaldatud andmed näitavad, et mõnes riigis – **Tšehhi Vabariigis**, **Saksamaal**, **Iirimaa**l, **Hollandis**, **Portugal**is ja **Suurbritannias** – võib ecstasy tarbimise levik jõuda järele ja isegi edestada amfetamiinide kui Euroopas kanepi järel levikult teist narkootikumide rühma. Olemasolevad üldandmed näitavad, et Euroopas on ecstasy tarbimise suund endiselt tõusev, samas amfetamiini osas ei ole tarbimise suund enamikes riikides kuigi selge.

0,5–7% täiskasvanutest (15–64-aastased) on ecstasyt oma elu jooksul proovinud, kusjuures amfetamiini puhul on vastav näitaja 0,5–6%. Suurbritannias ulatub oma eluaja jooksul ecstasyt tarbinute osakaal 12 protsendini (15–64-aastased).

Ligikaudu kaks kolmandikku **Euroopa Liidu liikmesriikidest** hindab hiljutist ecstasy tarbimist 15–34-aastaste noorte hulgas levinumaks kui amfetamiini tarbimist. **Tšehhi Vabariigis, Hispaanias, Iirimaa, Lätis, Hollandis** ja Suurbritannias tunnistavad ecstasy tarbimist viimase aasta jooksul 5–13% noortest meestest vanuses 15–24. Üldiselt paistavad ecstasy ja amfetamiini tarbimise määrad kooliõpilaste (15–16-aastased) seas tehtud uuringute põhjal olevat stabiilsemad; mõnes riigis on need isegi pisut vähenenud.

Suurem osa (86%) amfetamiini konfiskeerimistest maailmas toimus endiselt 2002. aastal Euroopas. Viimase viie aasta jooksul on **Euroopa Liidu** riikidest suurim amfetamiini konfiskeerija olnud **Suurbritannia**. Amfetamiini tüüpi stimulantide (ATS) tarbimine on harva uimastiravile pöördumise peamiseks põhjuseks, kuid on ka erandeid: 52% ravile pöördunudest **Tšehhi Vabariigis**, 35,3% **Soomes** ja 29% **Rootsis** tunnistavad, ATS tarbimist ravilepöördumise peamise põhjusena.

Hoolimata kasvavatest probleemidest, mis on seotud metamfetamiini tarbimisega **Aasias** ja **Ameerika Ühendriikides**, näib selle uimasti märkimisväärne tarbimine **Euroopa Liidus** piirduvat **Tšehhi Vabariigiga**, kus seda alates 1980. aastatest toodetakse. Kuid aeg-ajalt tuleb siiski teateid, mis tekitavad kartusi, et see uimasti võib võimust võtta ka mujal Euroopas. Metamfetamiini väiksemate koguste tootmise kohta on teateid **Belgiast, Saksamaalt, Eestist, Prantsusmaalt, Lätist, Leedust** ja **Suurbritanniast**, ning konfiskeerimiste kohta oli 2002. aastal ka teateid **Tšehhi Vabariigist, Taanist, Eestist, Leedust, Norrast** ja **Rootsist**.

Euroopa on endiselt üks maailma olulisimatest ecstasy valmistamise piirkondadest, kuid nüüd kasvab selle tootmine ka **Põhja-Ameerikas** ja **Aasias**. Teatud ulatuses esineb tootmist mitmetes Euroopa riikides, kuid endiselt on **Belgia** ja **Holland** kõige olulisemad tootmispiirkonnad. Enamikes **EL** riikides suurenesid 2002. aastal konfiskeeritud ecstasy kogused.

Enamikes **Euroopa Liidu** riikides on ecstasyga seotud surmajuhtumid suhteliselt harvad ning sellest narkootikumist otseselt põhjustatud surmajuhtumeid esineb veelgi harvem. 2002. aastal registreeriti **Saksamaal** kaheksa otseselt ecstasyga seotud surmajuhtumit, **Prantsusmaal** ja **Austrias** kummagi kaks ning **Kreekas** üks surmajuhtum. Ennetustegevused meelelahutusasutustes, kus ecstasyt võidakse kasutada, on **Euroopa Liidus**, eriti **uutes liikmesriikides** veidi laienenud. Need ennetustegevused ulatuvad mittekasutamise hoiaku kujundamisest kuni turvalisema keskkonna edendamiseni meelelahutusasutustes (näiteks hädaolukordade ennetamine, esmaabi, turvameetmed).

Probleemse uimastitarbimise muutuv pale

EMCDDA sõnul jätkub probleemse uimastitarbimise arengusuundade kujunemine. Mõnes riigis, kus probleemsed uimastitarbijad on harilikult olnud kroonilised opiaadisõltlased, kasvab praegu mitme teise uimasti või stimulantide tarbijate arv. Näiteks **Saksamaa** ja **Holland** on teatanud suurenevast cracki tarbijate osakaalust probleemsete uimastitarbijate hulgas ning **Hispaanias** ja **Itaalias** suureneb probleemsete kokaiinitarbijate arv.

Alla 1% Euroopa täiskasvanud elanikkonnast (15–64-aastased) võib määratleda kui probleemseid uimastitarbijaid, kusjuures nende üldarv laienenud **Euroopa Liidus** on 1,2–2,1 miljonit inimest. Hinnanguliselt on vastav näitaja kõrgem **Taanis, Itaalias, Luksemburgis, Portugalis** ja Suurbritannias (6–10 juhtumit 1000 täiskasvanu kohta) ning madalam **Saksamaal, Kreekas, Hollandis, Poolas** ning **Soomes** (alla 4 juhtumit 1000 täiskasvanu kohta). Keskmise kuni madal on vastav suhtarv **Tšehhi Vabariigis** (4,9 juhtumit 1000 täiskasvanu kohta) ja **Sloveenias** (5,3).

Andmed näitavad probleemse uimastitarbimise kasvu alates 1990. aastatest **Belgias, Taanis, Saksamaal, Itaalias, Luksemburgis, Soomes**, Suurbritannias ja **Norras** ning samuti ka **Eesti** näitajad viitavad „tugevale kasvule”, märgib aruanne.

Heroiini tarbimise levimus on praegu paljudes **EL** riikides suhteliselt stabiilne ja uute tarbijate arv on alates 1990. aastatest vähenenud. Kuid see ei pruugi olla tõene **EL** uute riikide puhul, kus andmete kättesaadavus on piiratum. Alla poole esmakordselt ravile tulnutest **Euroopa Liidus** teatas, et nad tarbivad uimastit süstimise teel, kusjuures **Hispaanias, Hollandis** ja **Portugalis** paistab heroiniitarbijate hulgas olevat suhteliselt vähe

süstijaid. Samas **Tšehhi Vabariigis, Sloveenias ja Soomes** on süstimine palju enam levinud ning **Saksamaa, Iirimaa, Soome ja uute EL liikmesriikide** kohta on tõendeid, et see võib veelgi laieneda. **Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus** hindab süstijate arvuks **Euroopa Liidus** praegu 850 000 kuni 1,3 miljonit inimest.

Viimasel ajal on muret tekitanud vähesed kättesaadavad aruanded fentanüüliga äritsemisest– sünteetilise opiaadiga, mis on heroiinist 100 korda kangem ja mille konfiskeerimiste kohta on teateid **Venemaalt ja Läänemere-äärsetest** riikidest. Fentanüül ja metüülfentanüül on mõlemad ilmunud uimastiturule **Eestis, Soomes ja Rootsis**, ning viimase kahe aasta jooksul on teada ka mitu nendega seotud üledoosi juhtumit. "Fentanüüli märkimisväärne esilekerkimine Euroopa turul oleks väga murettekitav, sest see põhjustaks väga tõenäoliselt probleeme," märgitakse aruandes.

Uimastitega seotud surmajuhtumite arvu mõõdukas, kuid oluline vähenemine

Vastavalt käesolevale aruandele on uimastitega seotud surmajuhtumite arv viimastel aastatel kogu **Euroopa Liidus** veidi vähenenud. Uimastitega seotud surmajuhtumite arv langes 8 838-lt 2000. aastal 8 306-le 2001. aastal, mis tähendab mõõdukat, kuid olulist vähenemist 6% võrra. **Prantsusmaa ja Hispaania** teatavad alanevast suundumusest alates 1990. aastate keskelt ning **Saksamaa, Kreeka, Iirimaa, Itaalia, Portugal ja Norra** teatavad märkimisväärsesast langusest pärast 2000. aastat.

Positiivne areng tuleneb tõenäoliselt uimastite süstimise vähenemisest osades riikides ja paremast juurdepääsust asendusravile ning ennetustegevustele (näiteks samasse sihtrühma kuuluva tugiisiku sekkumine uimastitega seotud kriisilukordades ja õpetlikud materjalid üledoosi ohtude kohta). Kuid **EMCDDA** sõnul on üledoosist tingitud surmajuhtumite arv on püsunud siiski suurena ja langustendents ei pruugi jätkuda. On märke selle kohta, et uimastitega seotud surmajuhtumite arv võib **EL uutes liikmesriikides** peatselt tõusta.

HIV levik on mõnes riigis vähenemas, kuid epideemia oht püsib endiselt kõrge

Tõsist mure tekitab mõnedes **uutes EL liikmesriikides** HIV jätkuv epideemilise kiirusega levik. **Eesti, Läti, Venemaa ja Ukraina** on riigid, kus HIV levib maailmas kõige kiiremini kasvavas tempos – ehkki on ka märke, mis näitavad, et see võib **Eestis ja Lätis** olla juba jõudnud haripunkti. **Lääne-Euroopas** näib kiire levik olevat süstivate narkomaanide hulgas stabiliseerunud või vähenemas, samas on mitmes vanas **EL** riigis täheldatud suurenenud riskikäitumist nii kohalikul tasandil kui ka teatavate elanikkonna rühmade hulgas.

Eestis ja Lätis, kus HIV esinemine testitud süstivate narkomaanide hulgas jõudis haripunkti 2001. aastal, aastatel 2001–2002 langes see Eestis miljoni elaniku kohta 991-lt 525-le ja **Lätis** 281-lt 170-le, kuid absoluutarvud on endiselt väga suured. Riikide hinnangud HIV levimusele süstivate narkomaanide hulgas on kõrgeimad **Eestis, Lätis ja Poolas**, kuid need viitavad ka hiljuti toimunud langusele. Nendes riikides tehtud kohalikud uuringud hindavad HIV levimust süstivate narkomaanide hulgas palju suuremaks (umbes 40% **Eestis**, 20% **Lätis** ja 30% **Poolas**), kusjuures kohalik levimus Riias (**Läti**) suureneb jätkuvalt. Teistes **uutes EL liikmesriikides – Tšehhi Vabariigis, Sloveenias ja Slovakkias** – on HIV levimus süstivate narkomaanide hulgas väga madal, alla 1%.

B-hepatiidi viiruse (HBV) ja C-hepatiidi viiruse (HCV) antikehade levimus süstivate narkomaanide hulgas (vastavalt üle 85% ja üle 95%) püsib äärmiselt kõrgena, mis rõhutab veelkord ravi ja ennetamise vajadust. Mõnes riigis, kus aruannete põhjal on madal HIV levimus süstivate narkomaanide hulgas on ka HCV levimus väiksem (25–33%) (nt **Ungari, Sloveenia ja Slovakkia**). **EL** riikides püsib tuberkuloosi levimus süstivate narkomaanide hulgas madalana – võimalikuks erandiks mõned **Balti riigid** – kuid nakatumise määr on kõrge mõnedes Euroopa Liidupiiri riikides, mis osutab vajadusele tõhustada seiret.

Nõela- ja süstlavahetusprogrammide arv ja geograafiline kaetus on paljudes **EL** riikides pidevalt suurenenud. Vastumeetmena HIV epideemilisele levikule viimastel aastatel on üleriigiliste teenuste eriti kiire areng toimunud **Eestis ja Lätis**.

TÄNASE ARUANDE MUUD OLULISED TEEMAD

- Alates 1990. aastate keskpaigast on **Euroopa Liidus** toimunud pidev kasv kõigi uimastiravi liikide osas. Asendusravist on saanud **Euroopa Liidus** kõige laiemalt kättesaadav opiaaditarbijatele suunatud uimastiravimeetod. Uusimad andmed näitavad, et kui **Euroopa Liidu 15 vanas liikmesriigis** sai 1999. aastal hinnanguliselt 320 000 inimest opiaatide asendusravi, siis 2003. aastaks suurenes see arv 410 000-le. Samas ületab mõnes riigis nõudlus endiselt pakkumise. Asendusravi on üldiselt vähem kättesaadav **uutes EL liikmesriikides** (välja arvatud **Malta**, kus see on olnud kättesaadav alates 1987. aastast, ning **Sloveenia**, kus ravimeetod võeti kasutusele aastal 1991).
- Narkoennetustöö on paranemas mitmes **EL** riigis tänu paremale kvaliteedikontrollile ja seirele (**Tšehhi Vabariik, Hispaania, Iirimaa, Leedu, Portugal, Sloveenia, Rootsi ja Suurbritannia**). **Kreekas, Portugalis ja Rootsis** põhineb ennetusstrateegia üha enam tänapäevastel põhimõtetel ja selgema struktuuril, kus koolipõhine ennetustegevus on varasemast paremini defineeritud ja elluviidud. Kuid tervikuna on **Euroopa Liidus** ennetustöö aluseks olev tõendusbaas nõrk ning eksisteerib vajadus ennetusprogrammidesse rohkem investeerida. Eelkõige kehtib see valikulise ennetustöö kohta, mille sihtgrupiks on kõige haavatavamad riskirühmad, ning mis on paljudes riikides nõrk. Lisandunud on tõendeid, et selline ennetustöö võimaldab saavutada reaalseid tulemusi ning viimasel ajal on hakatud sellele mõnes riigis ka rohkem tähelepanu pöörama (nt **Ungari, Soome ja Rootsi**).
- Narkootikumide tarbimise ruumid – kus probleemsed uimastitarbijad saavad oma uimasteid tarbida hügieenilistes tingimustes ja järelevalve all – töötavad **39 linnas** kolmes **EL** riigis: **Hispaanias, Saksamaal ja Hollandis** ning lisaks **Šveitsis**. Esineb tõendeid, et sellised ruumid võimaldavad edukalt aidata elanikkonna rühmi, kelleni abi tavaliselt ei jõua, pakkudes neile esmaseid tervishoiu-, sotsiaal- ja raviteenuseid ning aitavad vähendada terviseriske nagu uimastite üledoseerimine. Sellest hoolimata põhjustab selliste ruumide rajamine vaidlusi ning nende legitiimsus on seatud küsimärgi alla seoses kohustustega, mis on kehtestatud ÜRO rahvusvaheliste uimastikontrolli lepingutega.
- Uimastitarbimine vanglates varieerub suuresti **EL**. Uuringute kohaselt väidab 8–60% vangidest, et on tarbinud uimasteid vanglas viibimise ajal ning 10–36% tunnistab hiljutist tarbimist. Sarnast varieerumist on märgata ka vanglas uimasteid süstivate vangide arvus – sellisest tegevusest teatanud vangide osakaal kõigub olenevalt vanglast vahemikus 0,2–34%. Asendusravi pakkumine on oluliselt kasvanud ning see on saadaval kõigis **Belgia, Taani, Hispaania, Austria ja Sloveenia** vanglates.
- Vahemikus 1997–2002 kasvas **Tšehhi Vabariigis, Eestis, Leedus, Ungaris, Poolas ja Sloveenias** narkootikumidega seotud seaduste rikkumiste arv enam kui kahekordseks. Samas 2002. aastal aruannetes vähenes **Eestis, Iirimaa, Itaalias, Lätis, Portugalis, Soomes ja Sloveenias** vastavate rikkumiste arv. (Sellistesse vähenemistesse tuleks suhtuda siiski ettevaatlikult, sest need võivad olla vaid lühiajalised kõikumised). Enamikus **EL liikmesriikides** on kanep kõige sagedasem narkootikum, mis on seotud narkoalaste seaduste rikkumistega ehkki **Leedus ja Luksemburgis** on kõige rohkem kuritegusid seotud heroïniga.

Märkused:

(¹) Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse **aastaruanne 2004** põhineb muuhulgas Reitoxi riikide teabekeskuste 2003. aastal esitatud **aruannetel**. Nendes aruannetes sisalduvad statistilised registriandmed kajastavad seetõttu 2002. aruandeaasta olukorda. Täiendav kvalitatiivne ja sisuline teave kajastab andmeid, mis olid kättesaadavad teabevõrgu aruandluse esitamise tähtajaks 2003. aasta teisel poolel.

Pressiteadet 20 keeles ning **aastaruannet, statistikabülletääni, kokkuvõtteid olukorrast riikides** ja Reitoxi riikide teabekeskuste **aruandeid** vt <http://annualreport.emcdda.eu.int> Vähendamaks peamise veebilehe koormust, pakub **EMCDDA** juurdepääsu aruandele ja pressiteadetele ka alternatiivsel veebilehel <http://emcdda.kpnqwest.pt>